

the same time to integrate the theoretical and practical components of the master's training of a highly qualified and competitive specialist.

Key words: *master's training, the tasks of management activity, competence, a case-technology.*

УДК 378.141

О. О. Матвеева

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ДІАГНОСТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В МОДУЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Виконавські знання (знання особливостей артикуляції, фразування, педалізації тощо у творах різних стилів, форм і жанрів) для майбутнього вчителя музичного мистецтва є одними з основних. Однак, практика музично-педагогічної освіти, аналіз діючих стандартів і програм свідчать про недостатню увагу до змістовного наповнення й діагностики цієї галузі музичних знань. У статті визначено положення модульної організації навчання, які є орієнтирами реалізації діагностики виконавських знань студентів, що включає поточне й підсумкове тестування; теоретично обґрунтовані області тестування виконавських знань і структурні елементи програми дисципліни «Основний музичний інструмент (фортепіано)».

Ключові слова: *діагностика, модульне навчання, виконавські знання, області тестування, структурний елемент програми.*

Постановка проблеми. Сучасні вимоги, що висуваються до якості вищої освіти потребують звернення до об'єктивних методів одержання інформації про рівні навченості майбутніх фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Тому, значне місце в наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених (В. С. Аванесова, Б. Г. Ананьева, С. І. Архангельського, Л. І. Божович, І. Є. Булах, М. Б. Євтуха, І. А. Зимньої, І. В. Іванюка, Д. В. Колесова, А. М. Леонтьєва, І. Я. Лернера, А. К. Маркової, П. І. Підкасистого, Ю. А. Романенко, В. А. Сластьоніна, Н. Ф. Тализиної, Д. Б. Ельконіна тощо) займає проблема контролю й оцінювання навчальних досягнень. У той же час, визначення результатів навчальної діяльності, своєчасне виявлення, оцінювання та аналіз здійснення навчального процесу, визначення тенденцій, динаміки формування професійної компетентності, як складного утворення – ці риси притаманні діагностичній діяльності, що стає більш актуальною сьогодні. Діагностика поєднує комплекс дій, що спрямований на отримання інформації про психологічні особливості, рівні навченості студентів і взаємовідносини в навчальних групах, а отже, застосовуються методи перевірки, оцінювання, накопичення статистичних даних, їхній аналіз, виявлення динаміки тенденцій та прогнозування подальшого розвитку результатів навчальної діяльності.

Аналіз досліджень з педагогічної діагностики (Ю. К. Бабанський, Б. П. Бітінас, Н. В. Бордовська, Н. К. Голубєв, І. Ю. Гутнік, В. П. Давидов,

П. П. Дерюгін, І. А. Зимня, К. Інгенкамп, О. І. Кочетов, В. І. Лозова, В. Г. Максимов, І. П. Підласий, О. О. Реан, О. П. Тряпіцина тощо) свідчить, що вчені однакові у визнанні необхідності діагностики й систематичного докладного аналізу навчальних досягнень тих, хто навчається, а також особистісних якостей з метою оптимізації навчального процесу.

Застосування діагностичних процедур у вищій музично-педагогічній освіті, як свідчить аналіз практики вишів, є недостатньо системним, існує нагальна потреба в розробці й упровадженні в навчальний процес діагностичних матеріалів, нових інноваційних методів оцінювання, що надають більш об'єктивні данні про рівні навченості студентів. Особливо це стосується виконавських дисциплін, де оцінюється формування вмінь і навичок і майже не враховується необхідність діагностування виконавських знань студентів.

Метою статті є визначення діагностичних процедур у модульній організації навчального процесу на виконавських дисциплінах у вищій музично-педагогічній освіті.

Виклад основного матеріалу. Вивчення дисциплін професійної науково-практичної підготовки спрямоване на формування виконавських компетенцій випускника музично-педагогічного профілю. Формування виконавських компетенцій, як складного утворення, пов'язане з організацією процесу навчання, що регламентується кредитно-модульною системою.

Модульне навчання має своє коріння як у педагогічній теорії, так і практиці. Основна ідея цієї технології полягає в розбивці змісту кожної дисципліни на окремі компоненти, відповідно до професійних, педагогічних і дидактичних завдань. На думку М. Б. Євтуха «Кредитно-модульна система – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульної організації навчального процесу та використанні кредитів ECTS для обліку навчального навантаження студентів та результатів освітньої діяльності. Головне призначення модульної системи полягає в заміні організаційних засад педагогічного процесу у вищій школі, які б забезпечили його демократизацію, умови для зміни місця студента в навчанні (перетворення його з об'єкта на суб'єкт цього процесу), надали б навчально-виховному процесу необхідної гнучкості, запровадили в дію принцип індивідуалізації навчання» [2, 151]. Останню думку розбудовує П. А. Юцавечене, підкреслюючи, що: «Сутність модульного навчання полягає в тому, що той, хто навчається, більш самостійно або повністю самостійно може працювати згідно із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, що містить у собі цільову програму дій, банк інформації й методичне керівництво з досягнення поставлених дидактичних цілей. При цьому

функції педагога можуть варіюватися від інформаційно-контролюючої до консультативно-координуючої» [5].

Таке визначення змісту модульного навчання відповідає змісту й організації навчального процесу на виконавських дисциплінах вищої музично-педагогічної освіти, де цільовою програмою вивчення курсу є індивідуальний план студента, що визначає програмні твори.

Аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики за спеціальністю 6.010100 Педагогіка і методика середньої освіти. Музика., освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за навчальною дисципліною «Основний музичний інструмент» та навчальних програм із дисципліни «Основний музичний інструмент (фортепіано)» різних вишів дозволив дійти висновку, що поряд з оволодінням уміннями, пов'язаними з опануванням нотного тексту музичного твору, та створення власної інтерпретаційної версії, майбутній учитель музичного мистецтва повинен володіти знаннями про виконання штрихів, різних прийомів фразування, педалізації в музичних творах різних форм, стилів і жанрів, різних композиторів та композиторських шкіл.

Отже, аспект знань і їхнього застосування, що необхідні майбутньому вчителю музичного мистецтва вказаний в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, але не має визначення конкретних тем, їхнього змістовного наповнення та засобів діагностики. Це зрозуміло, адже таке широке коло музикознавчих і виконавських знань, що висвітлюють засоби виконання музичних творів різних форм, стилів та жанрів, дуже важко описати у формі понять і визначень. Однак, формування вмінь і навичок майбутніх учителів повинно відбуватися на основі отриманих виконавських знань, що є однією зі складових сформованої виконавської компетентності. Це підтверджує визначення компетентності, що вживається у НРК. Згідно з цим документом, результатами навчання є компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності тощо), які набуває або здатна демонструвати особа після завершення навчання [3].

Отже, вважаємо, що формування виконавських компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва регламентоване модульною організацією навчального процесу повинно поєднувати формування виконавських умінь на основі засвоєння виконавських знань. Опанування студентом виконавськими знаннями відбувається самостійно, функція викладача – забезпечити процес навчання інформаційним матеріалом, засобами діагностики, а також методичним керівництвом для досягнення дидактичних цілей.

Визначимо положення кредитно-модульної системи, які є орієнтирами реалізації системи діагностики:

- кредитно-модульна система є формою організації діагностичного обстеження формування виконавських компетенцій студента;

- модуль є завершеним блоком інформації, а також містить у собі цільову програму дій і методичне керівництво, що забезпечує досягнення поставлених цілей;

- навчальний матеріал викладається у вигляді дрібних порцій інформації, кожна з яких становить навчальний крок;

- довжина навчального кроку залежить від матеріалу, після вивчення якого необхідно відповісти на контрольні запитання. Якщо відповіді правильні, то пропонується наступний крок, якщо відповіді невірні, то повторюється попередній крок;

- дрібна структурна частина, що відповідає конкретній цілі діяльності в модульному навчанні, називається елементом;

- під час формування системи навчальних елементів зі змістового модуля виділяються групи навчальних елементів, які мають схожі змістові ознаки (поняття; явища; відношення; алгоритми дій);

- одним із критеріїв формування модулів є відкритість діагностики, що означає надання студентам контрольованих характеристик на початку кожного навчального модуля із зазначенням їхньої кількісної оцінки й методів діагностики. Розглянемо зазначені положення.

Модуль є завершеним блоком інформації. Аналіз змісту модулів у навчальних програмах різних вишів (кафедри теорії, історії музики та інструментальної підготовки інституту культури та мистецтв Луганського національного університету імені Т. Г. Шевченка, кафедри теорії і методики мистецької освіти та кафедри інструментальної підготовки Інституту мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди) дозволив дійти таких висновків:

- основним змістом роботи на виконавських дисциплінах є робота над музичним твором;

- навчальні програми виконавських дисциплін охоплюють усі музичні стилі, форми й жанри; залежно від поглядів розробників програм, їхнє вивчення належить до різних років навчання, семестрів і модулів;

- найбільш уживаною формою програм є послідовне вивчення музичних творів відповідно принципу історизму;

- зміст програм припускає визначення рівня музичних знань, понять, музичного тезауруса студента;

- в основному, дисципліни виконавського спрямування складаються з двох модулів у семестрі, кожний із яких припускає виконання певної програми, найчастіше, вона складається з 3 творів.

Отже, інформаційний блок модуля, згідно з програмами, може включати – твір крупної форми (соната, варіації, концерт), кантиленні та віртуозні п'єси; поліфонічний твір стародавнього композитора, перша або друга та третя частини сонати композитора-класика, концертна п'єса; дві різнохарактерні мініатюри французьких композиторів-клавесиністів тощо.

Необхідність визначення якості виконавських знань студентів у результаті освоєння ними програм модулів припускає поточне тестування, де областю тестування є програма, що виконується студентом. Уважаємо, що кожний студент повинен тестуватися за тією програмою, яку він виконує, тобто області тестування відбиті в тесті, повинні охоплювати твори, що виконуються студентом (питання, що ставляться до нього), так і тому, до якої вони належать.

Також вважаємо за необхідне тестувати не знання, наприклад, тільки виконавських завдань у сонаті Л. Бетховена, а знання виконавських завдань у сонатах Л. Бетховена. Наприклад, програма, що виконується: Й. С. Бах. Прелюдія й fuga фа діез мажор з 1 т. ХТК; Л. Бетховен. Соната №7, D-dur, op. 10 № 3, 1 частина; І. Шамо. «На трійці» з циклу «Картини російських живописців». Области тестування – клавірна творчість Й. С. Баха; Фортепіанні сонати Л. Бетховена; П'єси українських композиторів ХХ ст. Уважаємо, що студент, який виконує першу частину сонати D-dur op. 10 № 3 Л. Бетховена, у своєму репертуарному списку має ще кілька сонат або варіації Л. Бетховена й повинен знати основні риси його фортепіанного стилю, особливості виконання артикуляції, динаміки тощо.

Отже, тестування знань на виконавських дисциплінах має свої *особливості*. По-перше, результати поточного тестування порівнюються між собою, результати узагальненої діагностики порівнюються з результатами модуля, заліку або іспиту, які проходять у формі концертного виступу; по-друге, якщо поточне тестування з будь-якої іншої навчальної дисципліни припускає контроль якості освоєння змісту її розділу, який засвоїли всі студенти, то на модуль, залік або екзамен із виконавських дисциплін кожний студент виносить «свою» програму, що складається з різних творів (у вимогах до модулів вказується форма твору); по-третє, обмежений час заняття не завжди дозволяє викладачеві повністю викласти знання про предмет вивчення, про систему положень і понять про той або інший музичний матеріал, який виконує студент. Тому, більше часу припадає на самостійне вивчення студентом необхідної інформації, за допомогою методичного керівництва й організації ефективного зворотного зв'язку через засоби діагностики (тестування, опитування, бесіду) або самодіагностику. Отже, реалізація навчальної програми забезпечує успіх навчання тим, що студентові надається можливість себе контролювати.

Навчальний матеріал викладається у вигляді дрібних порцій інформації, кожна з яких становить навчальний крок. Особливістю виконавських дисциплін є одночасне покрокове вивчення навчального матеріалу у вигляді освоєння виконавських знань і формування виконавських умінь.

Основою побудови програми діагностики з виконавських дисциплін стали положення, висунуті О. Алексєєвим, який розглядає наукові

передумови організації музичних занять. Учений вказує на систематизацію навчального процесу, що іноді приймає жорсткі форми: засвоєння строго регламентованого програмою курсу ведеться шляхом послідовного оволодіння невеликими дозами досліджуваного матеріалу. Кожний наступний «крок» не може бути зроблений, якщо не вирішена задача попереднього. Дослідник вважає, що така нормативність викладання непридатна для практики навчання у виконавських класах, однак використання принципів системного методу з точки зору більш продуманого, послідовного, ефективного введення навчального матеріалу й залучення учня до музично-виконавського мистецтва – дуже бажано [1, 43].

Для визначення «кроків» був проведений аналіз думок педагогів-музикантів про етапи роботи над музичним твором. Можна зробити висновок про те, що: (1) більшість дослідників визначають 3 етапи в розумуванні музичного твору, де 2-й етап може розбиватися на два етапи, для більш точного формулювання виконавських завдань; (2) завдання етапів і методи їхнього виконання у своїй основі ідентичні; (3) кожний етап припускає як аналітичну, так і практичну діяльність з освоєння виконавських навичок і може бути розбитий на кілька кроків.

Дрібна структурна частина, що відповідає конкретній меті діяльності, називається елементом. Етапи роботи над музичним твором є наповненням поняття «структурний елемент програми», який «має загально визнану змістовну значущість, і на його основі складається тестове завдання для педагогічного вимірника» [4, 108]. Дотримуючись принципу систематичності й послідовності процесу засвоєння знань, кожний наступний структурний елемент освітньої програми є логічним продовженням попереднього, що сприяє поглибленню знань про предмет, освоєнню нових технічних прийомів, ознайомленню з новими музичними формами й жанрами, розширює емоційний фонд студента, розкриває шляхи можливого використання їх у практичній діяльності тощо. Унаслідок цього, кожний структурний елемент програми вимагає логічного обґрунтування понять, що знову вводяться, або закономірностей, методологічною основою яких є теорія музикознавства, інші дисципліни, що розкривають теоретичні й виконавські основи музичного мистецтва. Отже, процес вивчення структурного елемента складається з декількох етапів:

- 1) підготовчий етап, тобто логічне обґрунтування нового матеріалу за допомогою відомих понять і закономірностей;
- 2) сутнісний етап, що полягає у викладі змісту розглянутого питання;
- 3) мотиваційну паузу, тобто осмислення доцільності засвоєння отриманої інформації [4, 112].

Під структурним елементом у системі ВМПО будемо розуміти окремий музичний твір певної форми, жанру, типу викладу, вивчення якого повинна супроводжувати необхідна інформація музично-теоретичної, музично-

історичної, виконавської спрямованості. Таким чином, довжина навчального кроку залежить від матеріалу, після вивчення якого необхідно відповісти на контрольні запитання. Уважаємо, що кожний структурний елемент навчальної виконавської дисципліни повинен бути підкріплений відповідним методичним забезпеченням. У якості такого забезпечення пропонується: мистецтвознавча література, що описує особливості виконання музичних творів, а також записи виконання музичних творів для самостійного прослуховування й аналізу, контроль якого проходить у вигляді поточного тестування на підготовчому етапі роботи над музичним твором і на завершальному етапі під час здачі модуля.

Отже, діагностика сформованості виконавських компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва, відповідно до етапів розучування музичного твору, має кілька кроків.

Висновки й перспективи подальших розвідок. На підставі вищевикладеного була розроблена програма покрокової діагностики виконавських компетенцій студентів. Також, на основі вивчення освітнього стандарту; вивчення навчальних програм дисципліни «Основний музичний інструмент (фортепіано)», був запропонований Бланк експертизи цієї дисципліни, представлений на розгляд незалежних експертів. У результаті проведення незалежної експертизи освітньої програми, яка передбачає оцінку змістовної значущості кожного питання; складання специфікації майбутнього тесту із зазначенням прогнозованих труднощів тестових завдань, а також змістовної валідності майбутнього тесту, були розроблені тести на прикладі дисципліни «Основний музичний інструмент (фортепіано)». Вважаємо, що необхідно проводити роботу зі створення тестових завдань і тестів для інших музичних інструментів (скрипка, гітара, баян, аккардеон, балалайка, домра тощо), що мають свої особливості звукоутворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано / А. Д. Алексеев. – М. : «Музыка», 1978. – 287 с.
2. Євтух М. Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень : монографія / М. Б. Євтух, Е. В. Лузік, Л. М. Дибкова. – К. : КНЕУ, 2010. – 248 с.
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова № 1341 Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Сафонцев С. А. Образовательная квалиметрия как фактор повышения эффективности контроля качества процесса обучения : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Сергей Александрович Сафонцев. – М., 2006. – 416 с.
5. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения / П. А. Юцявичене. – Каунас : Швиеса, 1989. – 272 с.

РЕЗЮМЕ

Матвеева О. А. Диагностические процедуры в модульной организации учебной деятельности будущих учителей музыкального искусства.

Исполнительские знания (знания особенностей артикуляции, фразировки, педализации и др. в произведениях различных стилей, форм и жанров) являются для будущего учителя музыкального искусства одними из основных. Однако, практика музыкально-педагогического образования, анализ действующих стандартов и программ свидетельствуют о недостаточном внимании к содержательному наполнению и диагностике этой области музыкальных знаний. В статье определены положения модульной организации обучения, которые являются ориентирами реализации диагностики исполнительских знаний студентов и включают текущее и итоговое тестирование. Теоретически обоснованы области тестирования исполнительских знаний и структурные элементы программы дисциплины «Основной музыкальный инструмент (фортепиано)».

Ключевые слова: диагностика, модульное обучение, исполнительские знания, области тестирования, структурный элемент программы.

SUMMARY

Matveyeva O. The Diagnostic Procedures in the Modular Organization of the Training of Future Teachers of Music.

The performing knowledge (knowledge of the peculiarities of articulation, phrasing, pedaling etc. in the works of different styles, forms and genres) is of prominent importance for the future teachers of musical art. However, the practice of musical and pedagogical training, the analysis of existing standards and programmes indicate insufficient attention to the content component and diagnostics in the given sphere of musical knowledge. On the basis of analysis of the practice of musical and pedagogical training, existing standards and programmes on the discipline «Major Musical Instrument (piano)» as well as the principles of the National Framework of qualifications it has been determined that acquisition of performing skills and habits has to be achieved within acquisition of the performing knowledge which functions as one of the main components of professional competence of any graduate specializing in Music and Pedagogy.

The article generalizes the new data on the problem under research and determines the principles of modular organization of teaching that present the orientation allowing for students' performing knowledge diagnostics including daily and final testing. Much attention is given to determining the spheres of performing knowledge testing and it is stressed that to carry out objective assessment every student should undergo testing according to the programme they complete. It is substantiated that a specific piece of music of a certain form, style and genre serves as a programme structural element of the discipline «Major Musical Instrument (piano)». Every subsequent structural element of the programme of studies presents a logical sequence within the training framework and promotes deepening of knowledge about the discipline, acquisition of new techniques, introduces to new musical forms and genres, makes the emotional potential of a student wider etc. Thus, every structural element of the programme requires that all introduced notions or principles are logically elaborated on the basis of theory of music data and other relevant sources revealing theoretical and performance foundations of music as an art.

Key words: diagnostics, modular training, performing knowledge, the spheres of testing, the structural element of the programme.